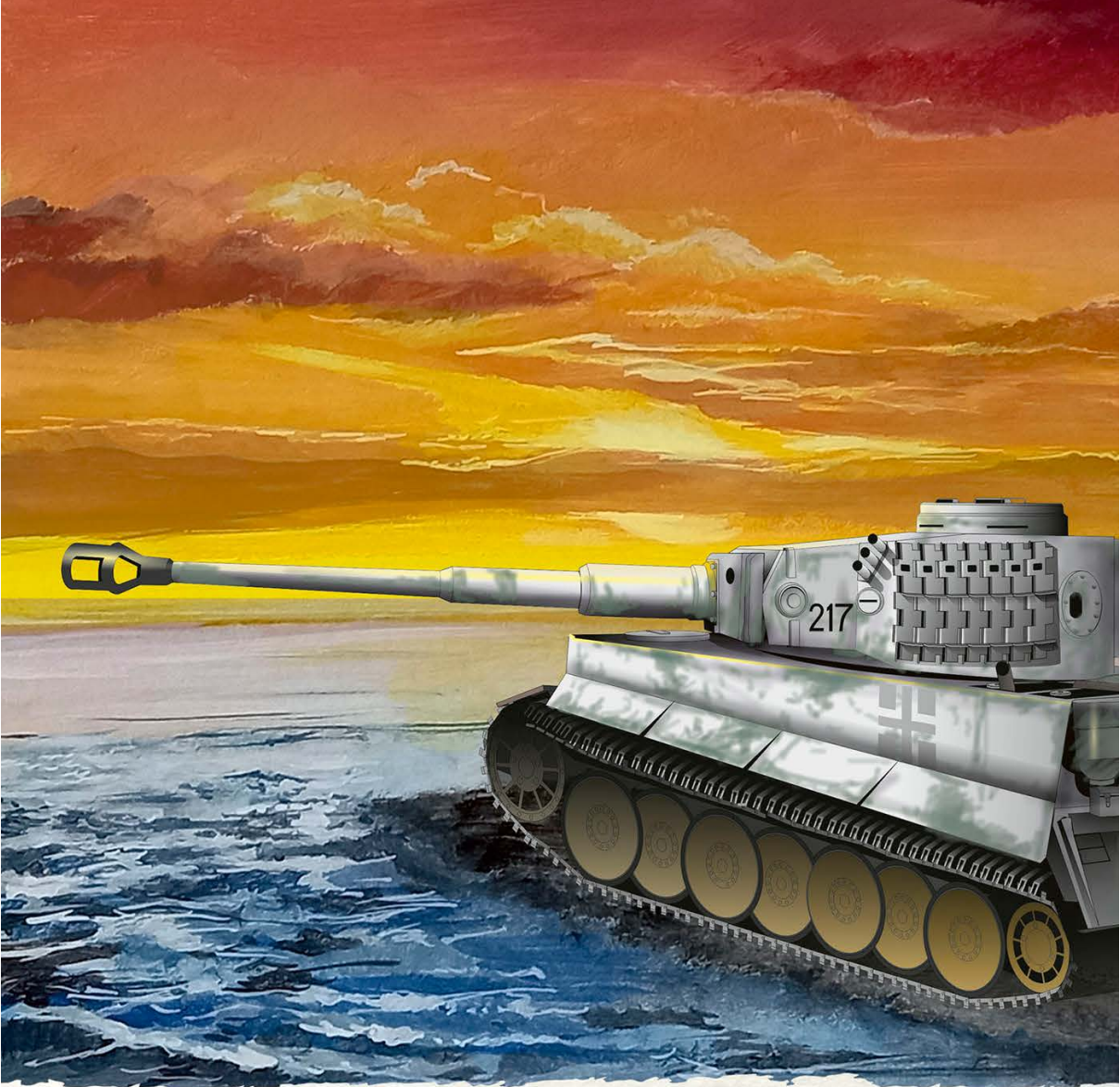

TANKOVÁ ESA DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

NORBERT BRZKOVSKÝ

 PRESS

Tanková esa druhé světové války

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz

Norbert Brzkovský

Tanková esa druhé světové války – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2022

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

TANKOVÁ ESA DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

Norbert Brzkovský

Illustrations © Gustav Hýbner, 2022

© Norbert Brzkovský, 2022

Fotografie na obálce (pozadí): © Shutterstock.com / Serg Po, Andrey_Kuzmin

ISBN tištěné verze 978-80-264-4250-9

ISBN e-knihy 978-80-264-4262-2 (1. zveřejnění, 2022) (ePDF)

OBSAH

Úvod: Otázky kolem tankových es.....	7
Edmund Orlik: Hrdina temných dnů	16
Pierre Billotte: Eso západní fronty	23
Wilfred Harris: Legenda jednoho dne.....	42
Dmitrij Fjodorovič Lavriněnko: Sovětské eso číslo jedna. . .	52
Otto Carius: Legenda na tigeru	72
Stěpan Vajda: Nejúspěšnější Čechoslovák.....	114
Lafayette Pool: „Zítra vedu já!“	135
Ion Dumitru: Kometa na obou stranách války	146
 O autorovi	 163
Seznam použité literatury a pramenů	164

Úvod:

OTÁZKY KOLEM TANKOVÝCH ES

Je obecně známým faktem, že první tanky bojově nasadili Britové během první světové války na západní frontě, konkrétně pak v září 1916. Velmi brzy se ukázalo, že se jedná o zbraň s opravdu výrazným potenciálem. Jejich výzbroj a pancéřování totiž umožňovaly osádkám přiblížit se k nepřátelským pozicím a likvidovat je bez nebezpečí zásahu z ručních zbraní. Britské velení si od nich slibovalo možnost zlomu v zákopové válce, a proto horečně pracovalo na dalších typech. Přestože se těmto ocelovým monstrům nakonec patovou situaci na západní frontě zlomit nepodařilo, ukázalo se, že se jedná o skutečně cenný válečný stroj. Není proto divu, že na jejich vývoji začaly brzy pracovat i další mocnosti.

Prvním bojově nasazeným tankem byl britský Mark I. Ten se poprvé na bojišti objevil 15. září 1916.

Úkoly tankistů byly už od počátku velmi různorodé. Z pohledu současné historie se však stal „nejatraktivnější“ boj tanků proti tankům, a to i přesto, že se jednalo o jednu z jejich méně podstatných činností. K vůbec prvnímu vzájemnému střetu tanků došlo v dubnu 1918 ne- daleko francouzského městečka Villers-Bretonneux, kde se utkaly tři německé tanky se třemi britskými. Boj skončil poškozením dvou brit- ských strojů a zničením jednoho německého.

Jako vůbec první zničil pět nepřátelských tanků sovětský velitel obrněného automobilu BA-10 (stroj zachycen na fotografii), Viktor Aleksejevič Aminěv.

Vývoj tanků pokračoval i po Velké válce a v druhé polovině 30. let bylo hned několik dalších konfliktů, do nichž se tyto stroje zapojily. Jednalo se například o japonskou invazi do Číny, italské tažení do Habeše, a hlavně o občanskou válku ve Španělsku. V jejím průběhu došlo k masovému nasazení tanků a také k řadě jejich vzájemných střetů. Žádné jméno tankisty, který by během tohoto konfliktu dosáhl významnějších úspěchů, ale dosud není známo.

V létě 1939 propukl v Mongolsku rozsáhlý střet Rudé armády s Japonci u řeky Chalchyn-gol. Během něj zničil Viktor Aleksejevič Aminěv hned šest nepřátelských tanků. Svého pátého a šestého protivníka zlikvidoval 5. července 1939, díky čemuž si podle některých vysloužil jako vůbec první člověk na světě neoficiální titul „tankové eso“. Tak bývá i dnes označován tankista, který zničil pět či více nepřátelských tanků nebo samohybných děl. Výše uvedené tvrzení je však minimálně nepřesné, ne-li dokonce chybné. Aminěv totiž sám nebyl tankistou, nýbrž velitelem obrněného automobilu BA-10. Prvním skutečným tankovým esem se tak patrně stal až Edmund Orlik – Polák, který svých úspěchů dosáhl v září 1939. Mnohem více vzájemných tankových soubojů se odehrálo v roce 1940, kdy začala válka na západní frontě, a později i v severní Africe. K vůbec největším střetům docházelo na východní frontě od léta 1941.

Na rozdíl od termínu stíhací eso je pojem tankové eso značně uměle vytvořený. Zatímco u stíhacích letců tento pojem vznikl již za první světové války a brzy s ním začaly pracovat všechny zúčastněné mocnosti, u tankistů tomu bylo jinak. Kdy bylo spojení poprvé použito, není přesně známo – s vysokou pravděpodobností se tak sám Edmund Orlik v roce 1939 neoznačoval. Termín vznikl až později a každá bojující strana mu věnovala jinou důležitost. Některé státy kladly větší důraz na kolektivní úspěchy jednotky a splnění úkolu, jiné naopak oceňovaly osobní úspěchy jednotlivců. Nejvíce s tímto pojmem pracovali Němci,

a to zejména v rámci jednotek SS. Naopak prakticky vůbec se nepoužíval ve Spojených státech. Důkazem toho je i mnoho jejich velmi úspěšných tankistů, kteří však nikdy nebyli výrazněji oslavováni nebo oceňováni. Americké velení totiž prosazovalo velmi kolektivní způsob nasazení tanků a dekorování hrdinové s proužky na hlavních kanonů, značícími počet vítězství, do této koncepce příliš nezapadali.

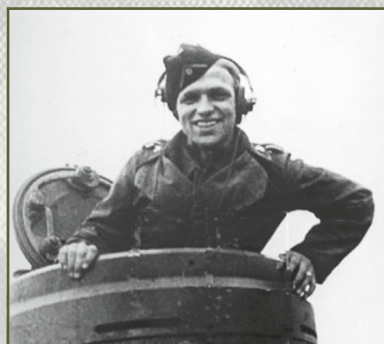
To, že Američané a potažmo Britové s titulem tankové eso nepracovali takřka vůbec, vede někdy i k naprosto mylnému závěru, že žádné úspěšné tankisty neměli. Některé spekulace dokonce zacházejí ještě dál a uvádějí, že tomu tak bylo kvůli tomu, že jejich tanky nikdy nedosahovaly takové úrovně jako stroje německé. Ani to samozřejmě není pravda. Například na počátku války nasadili Britové pěchotní tanky Matilda II. Ty díky skvělému pancéřování představovaly velmi nebezpečného soupeře pro všechny obrněnce sil Osy. Důkazem jsou i jejich

Panzery VI Tiger měly jako jedny z mála typů stanovenou coby primární cíl likvidaci nepřátelských tanků.

úspěchy ve Francii u Arrasu, a zejména následně v severní Africe. Tam v letech 1940 a 1941 sloužilo velké množství zastaralých Panzerů I a II, italských tančíků a lehkých tanků. Nad nimi měly matildy opravdu velkou převahu a také s modernějšími tanky Osy si v této době dokázaly bez větších problémů poradit. Později nasadili Američané i Britové legendární M4 Sherman. Na těchto strojích bojovali až do konce války. I ty stačily na mnohé německé tanky, a přesto, že je panthera a tigery značně překonávaly jak výzbrojí, tak i pancéřováním, dokázaly si zkušené osádky poradit i s nimi. Není proto nejmenších pochyb, že se na několika desítkách tisíc nasazených britských a amerických tanků muselo zrodit velké množství es. V případě Američanů je však nutno brát v potaz i jejich zvyk nazývat tankovými esy také brilantní velitele obrněných jednotek, kteří však nikdy osobně žádný tank nezničili.

Situaci komplikuje i fakt, že se spory vedou také ohledně toho, komu vlastně vítězství nad nepřátelskými obrněnci náleží. Někteří historikové totiž počítají dosažené skóre pouze veliteli tanku, jiní i střelci a někteří rovnou celé osádce. Skvělou ukázkou je nejúspěšnější tankové eso v historii – sudetský Němec Kurt Knispel. Tomu je přičítáno 168 potvrzených vítězství, jen 42 z nich ale dosáhl coby velitel... Pro účely knihy jsem se proto rozhodl počítat vítězství všem členům osádky, neboť zničení nepřátelského obrněnce bylo kolektivním dílem zúčastněných. Zajímavým příkladem může být Michael Wittmann – ten měl údajně podmínit přijetí Rytířského kříže tím, že stejné vyznamenání dostane i jeho střelec Bobby Woll. Nutno ale dodat, že například podíl radisty či nabíječe je přeci jen menší než příspěvek velitele či střelce.

Nejúspěšnější tankista v historii, Kurt Knispel, dosáhl většiny svých vítězství coby střelec.

Dalším důležitým problémem, který stojí za zmínku, je nadsazování počtu vítězství. To mohlo být jak úmyslné, tak i neúmyslné, a mělo mnoho příčin – nemožnost pozorovat zasaženého protivníka, přecenění vážnosti zásahů či to, že jeden zničený stroj nárokovalo více osádek, které na něj vedly palbu. Kupříkladu v případě bitvy u Kurska a několika následujících sovětských protiútoků spočítal švédský historik Niklas Zetterling nadsazení německých nároků oproti skutečným sovětským ztrátám o 42 %. Utrpěl-li obrněnec zásah, který výrazně omezil jeho bojeschopnost, jeho osádka jej, pokud samozřejmě přežila, opustila. Ten, kdo na stroj vedl palbu, si tedy připsal vítězství. Avšak

Nejúspěšnějším ničitelem tanků byl paradoxně letec, Hans-Ulrich Rudel. Měl jich na svém kontě 514.

následně se situace velmi lišila podle toho, kdo nakonec ovládl bojiště. Stroj totiž stále bylo možné opravit, a to někdy i za velmi nízkou cenu. Tudíž v případě příznivého výsledku bitvy se ke svému obrněnci mohla původní osádka vrátit a během několika hodin jej opět uvést do chodu.

Jak již bylo řečeno, boj tanků proti jiným tankům nebyl jejich hlavním posláním. Jednalo se totiž o velmi univerzální prostředky podpory pěchoty, prorážení nepřátelských linií, průzkumu a mnoha dalších účelů. Zničené nepřátelské tanky proto

tvorily stejně důležitou bojovou činnost, jako zničená jiná pancéřovaná i nepancéřovaná technika, pevnůstky, kanony či útvary pěchoty. V průběhu války také přistupovaly různé národy k tankům značně odlišně. Například Němci v druhé polovině války spoléhali na své těžké tanky se skvělou výzbrojí i pancéřováním, které z velké vzdálenosti zpomalovaly spojenecký postup. Oproti tomu Američané konstruovali lehčí stroje s příznivými předpoklady k výsadbům z lodí, stroje, jež sloužily primárně k podpoře pěchoty. Americké tanky se tak ani příliš neměly s výkonnějšími německými obrněnci dostávat do kontaktu. K jejich likvidaci totiž sloužilo hlavně taktické letectvo, které již v létě 1944 nad celou Evropou triumfovalo.

Jako tanková velmoc proslul i Sovětský svaz. Ten propagoval velmi kolektivní styl boje a tanky nasazoval primárně coby podporu pěchoty. Sovětská propaganda však s úspěšnými tankisty velice ráda pracovala. Jména jako Ilja Barmin či Ivan Ljubuškin tak znal v SSSR opravdu každý. I díky tomuto zájmu jsou vítězství sovětských tankových es zdokumentována poměrně dobře.

Cílem této předmluvy je objasnit čtenáři alespoň základní problémy, které se s tématem tankových es vážou, a naznačit samozřejmě i můj postoj k nim. Rozhodně jej nechci vydávat za jediný správný. Na světě je bezesporu mnoho významných historiků, kteří by s mými závěry nemuseli souhlasit. Přesto jsem se ale svou perspektivu musel pokusit vyjasnit. Na následujících stranách vás čeká osm životopisů významných tankových es různých armád druhé světové války. Každý z těchto mužů měl rozmanitou kariéru, sloužili na různých strojích a jejich národy přistupovaly k jejich úspěchům různě. Doufám, že vám tyto řádky pomohou k lepšímu pochopení problematiky tankových es obecně – a samozřejmě i osudů oněch jednotlivých mužů.

Na tomto místě bych rád poděkoval třem lidem, bez nichž by kniha vznikala jen velmi obtížně. Prvním je můj otec, Marek Brzkovský, jenž mi ochotně poradil, kdykoli jsem o to požádal. Děkuji i své přítelkyni,

Koncem druhé světové války vzniklo několik velmi kvalitních tanků, které se ale do bojů již nestihly zapojit. Mezi ně patřil i britský Centurion.

Janě Klakurkové, za jazykovou korekturu a zajímavé postřehy. Třetí osobou, kterou bych zde chtěl zmínit, je Milan Kopecký, badatel zabývající se primárně 1. československou tankovou brigádou v SSSR. Jeho knihy pro mne byly mimořádnou inspirací; velmi si cením jeho kvalitních prací, zabývajících se našimi tankisty, i ochotných rad, jimiž mi pomáhal, kdykoli jsem si nebyl jistý.

V Brně 14. března 2022
Norbert Brzkovský

Za druhé světové války se zrodil zvyk malovat na hlaveň kanonu proužky nebo jiné znaky coby symbol zničených tanků. To přetrvalo i po konci světového konfliktu, což dosvědčuje i fotografie izraelského shermanu.

EDMUND ORLIK:

HRDINA TEMNÝCH DNŮ

Německé tanky sehrály při porážce Polska v září 1939 významnou roli a staly se doslova symbolem blitzkriegu. Několika velkých úspěchů však dosáhli i polští tankisté. Vůbec nejúspěšnějším se stal Edmund Orlik, který během této skutečně krátké doby zničil nejméně 10 nepřátelských obrněnců.

Edmund Roman Orlik se narodil 26. ledna 1918 v polském městě Rogozno. Se svým otcem Janem se nikdy nesetkal, jelikož ten již na samém konci roku 1917 zahynul coby příslušník letectva na straně Německého císařství v první světové válce. Když roku 1936 mladý Orlik odmaturoval, vstoupil jako dobrovolník do polské armády. Nejprve absolvoval kurz v kadetní škole v Modlinu a poté nastoupil základní vojenskou službu u 1. obrněného praporu v Poznani. Po návratu do civilu začal studovat architekturu na Varšavské technické univerzitě, avšak v srpnu 1939 přerušila jeho studium mobilizace.

Tehdy se stal příslušníkem 71. obrněného oddílu Velkopolské jízdní brigády.

Edmund Roman Orlik

Orlikova jednotka jako jedna z mála nedisponovala pouze tančíky TK-3, vyzbrojenými kulomety, ale i čtyřmi kanonovými tančíky TKS. Velitelem jednoho z těchto strojů se stal právě Edmund Orlik. Druhým členem osádky tohoto dvoumístného stroje byl Bronisław Zakrzewski.

Tančík TKS

Kořeny tohoto polského tančíku sahají až do konce 20. let, do Velké Británie. Tam byl totiž roku 1928 zkonstruován tančík Carden-Loyd Mk.VI, na jehož výrobu koupili licenci i Poláci, kteří je začali vyrábět pod označením TK-3. S dalším rozvojem tanků během 30. let však začal tento stroj velice rychle zastarávat, a proto na něm Poláci provedli řadu modernizací. Zesílili jeho pancéřování a motor nahradili modernějším typem Fiat 122AC (od 83. kusu BC) o výkonu 42 (47) koní. Ke změně došlo i u výzbroje, jelikož nový obrněnec

Polský tančík typu TK-3 vedle německého Panzeru IV – velikostní rozdíl byl evidentní.